

**THE UNITED REPUBLIC OF TANZANIA
NATIONAL EXAMINATIONS COUNCIL OF TANZANIA
CERTIFICATE OF SECONDARY EDUCATION EXAMINATION**

011

CIVICS

(For Both School and Private Candidates)

Time : 3 Hours

ANSWERS

Year : 1993

Instructions

1. This paper consists of sections A, B and C with total of **eleven (11)** questions.
2. Answer all questions in sections A and B and **two (2)** questions from section C.
3. Communication devices and any unauthorised materials are **not** allowed in the examination room.
4. Write your **Examination Number** on every page of your answer booklet(s).

maktaba.tetea.org

1. (i) Wareno waliavamia miji ya Pwani ya Afrika Mashariki na kuanzisha tawala nyingi za

Kisisaluni kwa madhumuni ya:

- A. Kuendesha biashara ya pembe za ndovu
- B. Kuendesha biashara ya dhahabu
- C. Kuanzisha vituo vya biashara
- D. Kumilikia biashara kati ya Afrika Mashariki na Asia
- E. Kutoza ushuru wa forodha.

Jibu sahihi: C. Kuanzisha vituo vya biashara

(ii) Tarehe 25 Mei 1963 ni siku muhimu katika historia ya Bara la Afrika kwa sababu:

- A. Nchi nyingi za Afrika zilipata uhuru wao.
- B. Umoja wa Mataifa ulianzua kuunga mkono harakati za ukombozi Barani Afrika.
- C. Waafrika walifanya sitasa ya kuikomboa Afrika yote kutoka mikononi mwa wakoloni.
- D. Umoja wa Nchi Huru za Afrika (OAU) ulizaliwa.
- E. Iliandaliwa sitasa ya kuzikomboa Nchi za Afrika zilizobaki.

Jibu sahihi: D. Umoja wa Nchi Huru za Afrika (OAU) ulizaliwa

(iii) Watawala wa mwisho wa Kisisaluni huko Zanzibar aliitwa:

- A. Seyyid Majid
- B. Seyyid Barghash
- C. Shamte
- D. Jamshid
- E. Seyyid Said

Jibu sahihi: D. Jamshid

(iv) Misingi ya Katiba ya Serikali ya Jamhuri ya Tanzania ya mwaka 1977 ni:

- A. Uhuru, haki na amani
- B. Demokrasia kamili
- C. Uhuru, amani, haki na undugu
- D. Uhuru, amani na demokrasia
- E. Usawa, haki na amani

Jibu sahihi: A. Uhuru, haki na amani

(v) Wakoloni walianzisha huduma za kijamii na kiuchumi kama vile shule, hospitali, reli, bandari, benki n.k. ili:

- A. Kupambana na adui njaa, maradhi na ujinga
- B. Kuletea maendeleo wa Waafrika
- C. Kuongeza uzalishaji mali na utoaji huduma
- D. Kuimarisha utawala na utamaduni wao
- E. Kuwavesha Waafrika kuwasiliana kwa urahisi

Jibu sahihi: D. Kuimarisha utawala na utamaduni wao

(vi) Lipi kati ya haya yafuatayo si kweli kuhusu vyama vilivyopinga TANU na ASP?

- A. U.T.P.
- B. A.N.C.
- C. T.F.L.
- D. Z.P.P.P.
- E. Z.N.P.

Jibu sahihi: C. T.F.L.

(vii) Lipi si kweli kuhusu Baraza la Usalama la Umoja wa Mataifa (UNO)?

- A. Ni chombo muhimu chenye kazi ya kulinda na kudumisha amani.
- B. Wajumbe wote wa Baraza hili wana haki sawa.
- C. Lina uwezo wa kupeleka majeshi ya kulinda amani katika nchi wanachama.
- D. Wajumbe wa muda katika Baraza hili hubadilika kila baada ya miaka miwili.
- E. Russia ni miongoni mwa wanachama wa Kudumu wa Baraza hili.

Jibu sahihi: B. Wajumbe wote wa Baraza hili wana haki sawa

(viii) Lipi si kweli kuhusu athari za mageuzi duniani?

- A. Kusambaratika kwa iliyokuwa nchi ya Urusi (U.S.S.R.)
- B. Kuanzishwa kwa mfumo wa vyama vingi vya siasa katika nchi za Afrika
- C. Kutokuwepo kwa mtanuko kati ya NATO na WARSAW PACT.
- D. Kuimarika kwa uchumi wa nchi za Kifarika
- E. Kusambaratika kwa nchi ya Yugoslavia.

Jibu sahihi: D. Kuimarika kwa uchumi wa nchi za Kifarika

(ix) Madaraka ya kutunga sheria katika Tanzania Visiwani juu ya mambo yote yasiyohusu

Muungano yako mikononi mwa:

- A. Majaji wa Mahakama Kuu ya Zanzibar
- B. Baraza la Mapinduzi Zanzibar

C. Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania

D. Vyama vya Sheria ya Zanzibar

E. Baraza la Wawakilishi Zanzibar.

Jibu sahihi: E. Baraza la Wawakilishi Zanzibar

(x) Madhumuni ya Elimu ya Jadi yalikuwa:

A. Kuwanda vijana kuwa raia wema

B. Kuwanda vijana kwa maisha halisi katika jamii na kurithisha utamaduni kutoka kizazi kimoja hadi kingine

C. Kuwafunza wasichana wenye kuolewa unyago na wavulana jando

D. Kuwafunza vijana mambo makubwa

E. Kuwandaa vijana kwenda vitani

Jibu sahihi: B. Kuwanda vijana kwa maisha halisi katika jamii na kurithisha utamaduni kutoka kizazi kimoja hadi kingine

(b) Katika sehemu hii ya swali, oanishia maneno yaliyoko katika orodha A na yale ya orodha B kwa kuandika herufi ya neno kutoka orodha A kando ya namba inayowiana kutoka orodha B.

Orodha A

A. Boutros Ghali

B. I.P.C.

C. NAM

D. Baraza Kuu la Umoja wa Mataifa

E. SADC

LIST B

1. Tamko la Haki za Binadamu
2. Chombo chenye nguvu katika Umoja wa Mataifa
3. Jumuiya ya Ushirikiano wa Kiuchumi Kusini mwa Afrika
4. Waziri wa Mambo ya Nje wa Misri

5. Kituo cha Uwekezaji Rasilimali
6. Jumuiya ya Ushirikiano wa Kiuchumi Afrika Mashariki na Kusini
7. Umoja wa Kutofungamana na Upande Wowote
8. Kituo cha Kuendeleza Viwanda
9. Umoja wa Kujihami wa Nchi za Amerika
10. Katibu Mkuu wa Umoja wa Mataifa.

Majibu

- 1 – D
- 2 – D
- 3 – E
- 4 – A
- 5 – B
- 6 – E
- 7 – C
- 8 – B
- 9 – (Hakuna jibu sahihi kati ya orodha A)
- 10 – A

MASWALI (Sehemu ya pili ya ukurasa):

(a) Andika kichwa cha habari uliyosoma.

Kichwa sahihi ni *Historia ya Ushirikiano kati ya Kenya, Tanganyika na Uganda na Kuanzishwa kwa Jumuiya ya Afrika Mashariki.*

(b) Ni tofauti gani iliyokuwepo kati ya ushirikiano wa Kenya, Tanganyika na Uganda ulioanzishwa na Wakoloni mwaka 1947 na ule wa 1967?

Ushirikiano wa mwaka 1947 ulianzishwa na Wakoloni kwa madhumuni ya kurahisisha unyonyaji wa rasilimali na ulizingatia zaidi maslahi ya wakoloni. Ushirikiano wa mwaka 1967 uliundwa na nchi huru na

ulikuwa na lengo la kukuza mshikamano wa Waafrika, kuendeleza uchumi wao, na kujitegemea bila kudhibitiwa na wakoloni.

(c) Kwa maoni yako na kwa kusaidiwa na maoni ya mwandishi ni nini yalikuwa majukumu ya soko la pamoja la Jumuiya ya Afrika ya Mashariki?

Soko la pamoja lililenga kurahisisha biashara huru kati ya nchi wanachama bila ushuru wa forodha, kuongeza pato la wananchi, kuboresha upatikanaji wa bidhaa, na kuongeza mshikamano wa kiuchumi kati ya nchi hizi tatu. Pia lilisaidia kutoa nafasi ya ajira na kupunguza gharama za bidhaa kwa wananchi.

(d) Ni mafanikio gani ambayo nchi za Afrika Mashariki zilipata kutokana na ushirikiano ulioanzishwa mwaka 1967?

Mafanikio ni pamoja na kuanzishwa kwa miundo mbinu ya pamoja kama reli na bandari, kuanzisha taasisi za kiuchumi za kikanda, kurahisisha biashara kati ya nchi wanachama, kuimarisha mshikamano wa kisiasa na kiuchumi, pamoja na kuongeza pato la taifa kutokana na biashara huru ya kikanda.

(e) Kwa nini Tanzania iliunga mkono, kwa dhati, Jumuiya ya Afrika ya Mashariki?

Tanzania iliunga mkono Jumuiya hii kwa dhati kwa sababu iliona manufaa makubwa ya kiuchumi kutokana na muungano huu, ikiwa ni pamoja na kupata masoko mapana ya kuuza bidhaa zake, kuimarisha mshikamano wa kisiasa na kijamii na jirani zake, na kuendeleza mshikamano wa Waafrika katika kupinga ukoloni na umasikini.

3. Eleza kwa kifupi maana ya dhana zifuatazo:

(a) Uchumi tegemezi ni hali ambapo taifa linategemea zaidi misaada ya kifedha, kiteknolojia au bidhaa kutoka mataifa mengine badala ya kujiendeleza kwa kutumia rasilimali zake.

(b) Siasa ni mchakato wa uongozi na maamuzi unaohusisha mgawanyo wa madaraka, usimamizi wa rasilimali, na uhusiano kati ya viongozi na raia.

(c) Elimu ya siasa ni ufundishaji na ufahamu wa masuala yanayohusu uongozi, haki, wajibu, pamoja na namna ya kushiriki katika maamuzi ya kidemokrasia.

(d) Deni la uchumi ni hali ya taifa au mtu binafsi kudaiwa fedha na taasisi au mataifa mengine kutokana na mikopo iliyochukuliwa kwa ajili ya maendeleo ya kiuchumi.

(e) **Ukiritimba** ni hali ambapo biashara au huduma fulani inadhibitiwa na mtu mmoja au kampuni moja pekee bila ushindani kutoka kwa wengine.

4. Siasa za Wingereza kuhusu Elimu ilimarisha matabaka. Jadili usemi huo ukizingatia uhusiano wa Elimu na ukuaji wa matabaka huko Zanzibar wakati wa ukoloni.

Elimu wakati wa ukoloni haikutolewa kwa usawa bali ilitolewa kwa upendeleo, jambo lililoimarisha tofauti za kitabaka. Watoto wa viongozi na matajiri walipata nafasi ya kusoma shule bora huku watoto wa masikini wakiachwa bila fursa.

Shule bora zilipatikana mijini ambako walowezi na viongozi waliishi, huku maeneo ya vijijini yakiachwa nyuma. Hii ilisababisha watu wachache kupata elimu bora na nafasi nzuri za ajira.

Wale waliopata elimu ya juu walipata nafasi kubwa za kuajiriwa kwenye utawala wa kikoloni, jambo lililoongeza pengo kati ya waliosoma na wasiosoma.

Elimu ya juu ilihusishwa zaidi na mataifa ya kikoloni, jambo lililowafanya waliopata elimu hiyo kuwa na heshima na mamlaka zaidi ya kijamii na kiuchumi.

Matokeo yake ni kuwa Zanzibar ilijikuta ikiwa na tabaka dogo la watu wachache wenye elimu na uwezo mkubwa wa kuendesha mambo ya jamii, na wengi wakabaki katika umasikini.

5. Eleza hatua Tanzania ilizochukua ili kurekebisha uhalimashauri wake kati ya mwaka 1961 – 1967.

Serikali ya Tanzania baada ya uhuru ilianzisha sera ya Ujamaa na Kujitegemea ili kuhakikisha usawa wa kijamii na kiuchumi.

Serikali ilitaifisha mashirika na makampuni yaliyokuwa yakimilikiwa na wakoloni ili yawe chini ya umma.

Kulikuwapo na uundaji wa sera ya Elimu kwa wote, ambapo elimu ya msingi ilitolewa bure ili kuondoa pengo la kijamii.

Mikataba ya kikoloni na misaada yenye masharti kandamizi ilirekebisha au kufutwa ili kulinda uhuru wa taifa.

Serikali pia iliimarisha uhusiano wa kidiplomasia na mataifa mengine ili kuhakikisha inalinda heshima na uhuru wake kimataifa.

6. Kwa nini harakati za ukombozi wa Kisiasa wa Tanzania Visiwani ulikuwa mgumu zaidi kuliko wa Tanzania Bara?

Zanzibar ilikuwa chini ya ukoloni wa Kiarabu kwa muda mrefu na kulikuwa na mtandao mkubwa wa wakoloni na waarabu waliokuwa na nguvu kubwa za kisiasa na kiuchumi.

Mfumo wa utawala wa kisultani ulikuwa na mizizi mirefu na ulikuwa na ulinzi mkubwa kutoka kwa mataifa ya kibeberu kama Uingereza.

Kuwepo kwa biashara kubwa ya watumwa na karafuu kulifanya visiwa hivyo kuwa muhimu sana kwa wakoloni, hivyo walipinga vikali juhudi za ukombozi.

Wananchi wengi wa Zanzibar hawakupata elimu ya juu, jambo lililochelewesha kuibuka kwa viongozi wengi wa kupinga ukoloni.

Tofauti za kijamii na kikabila kati ya Waarabu, Waafrika na Wahindi zilifanya iwe vigumu kuwa na mshikamano wa pamoja katika mapambano ya awali.

7. Jadili chanzo na matokeo ya ukoloni mamboleo katika Bara la Afrika.

Chanzo cha ukoloni mamboleo ni utegemezi wa kiuchumi unaotokana na misaada na mikopo kutoka mataifa ya kibeberu. Afrika ilishindwa kujitegemea baada ya ukoloni kwa kuwa uchumi wake ulikuwa umelenga zaidi katika kuuza malighafi na kuagiza bidhaa kutoka nje.

Chanzo kingine ni urithi wa miundo ya kikoloni ambapo viongozi wa Afrika waliendeleza mifumo ya kisiasa na kiuchumi iliyowekwa na wakoloni badala ya kuunda mifumo huru na inayojitegemea.

Matokeo ya ukoloni mamboleo ni ongezeko la deni la taifa kwani mikopo na misaada huja na masharti magumu yanayodhoofisha uhuru wa kisiasa na kiuchumi wa mataifa ya Afrika.

Matokeo mengine ni kuendelea kudumaa kwa maendeleo ya viwanda kwa sababu mataifa ya Afrika hutegemea bidhaa zilizotengenezwa na mataifa ya kibeberu.

Pia ukoloni mamboleo umeimarisha utegemezi wa teknolojia na wataalamu kutoka mataifa ya kibeberu, jambo linalozuia ukuaji wa utaalamu wa ndani.

Athari nyingine ni kuendelea kwa umasikini kwa wananchi wengi wa Afrika kwa sababu rasilimali zinazopatikana barani hufaidisha zaidi makampuni ya kigeni.

8. Fafanua madhumuni ya kuanzishwa kwa Umoja wa Nchi Huru za Afrika na eleza ni kwa kiasi gani madhumuni hayo yametekelezwa.

Madhumuni ya kuanzishwa kwa Umoja wa Nchi Huru za Afrika (OAU) mwaka 1963 yalikuwa kuimarisha mshikamano wa kisiasa na umoja wa nchi za Afrika dhidi ya ukoloni na ubaguzi wa rangi. Umoja huu ulikuwa chombo cha kusaidia nchi zilizokuwa bado chini ya ukoloni kupata uhuru wao.

Lengo lingine lilikuwa kuimarisha ushirikiano wa kiuchumi, kisiasa na kijamii miongoni mwa nchi wanachama ili kukuza maendeleo ya bara la Afrika.

Madhumuni pia yalikuwa kulinda uhuru na mipaka ya kila nchi mwanachama baada ya kupata uhuru kutoka kwa wakoloni.

Kwa kiasi fulani madhumuni haya yametekelezwa. Umoja huu uliisaidia nchi nyingi za Kiafrika kujikomboa kutoka ukoloni na kuondoa mfumo wa ubaguzi wa rangi Afrika Kusini.

Aidha, ulifanikiwa kuanzisha ushirikiano wa karibu baina ya nchi wanachama, ingawa bado kulikuwa na changamoto za migogoro ya kikabila na mipaka.

Lakini katika nyanja za kiuchumi na kijamii, utekelezaji ulikuwa mdogo kutokana na utegemezi wa nchi nyingi za Afrika kwa mataifa ya kibeberu na matatizo ya uongozi wa ndani.

Kwa jumla, Umoja wa Nchi Huru za Afrika uliweka msingi mzuri ambao ulisaidia kuzaliwa kwa Umoja wa Afrika (AU) mwaka 2001 wenye nguvu zaidi za kutekeleza malengo ya bara.